https://achterderug.nl

BEGRAVEN.

Mijn vrienden, men zal ons eenmaal begraven, — zoo begint Hildebrand een hoofdstuk in de Camera Obscura, en ik zou geneigd zijn, te beginnen als hij en een ernstig woord te spreken over de zekerheid van den dood; ik zou al den last van den dood op uw ziel willen leggen, als ik niet wist, dat de dood zelf u dat nog veel beter prediken kan. Als wij zijn stem niet hooren, dan is het, omdat wij niet willen luisteren, omdat we het oor sluiten, het doove rechteroor hem toekeeren, zooals Bilderdijk zegt, in de hoop, dat hij het kloppen moe zal worden. Neen, het geeft niet veel te spreken over dood en begraven; wie de stem des doods niet hoort, luistert nog minder naar wat over den dood wordt gesproken. Beter is het te spreken over het leven, over het Leven, dat geopenbaard is in Christus, en te luisteren naar de stem des levens. En wie het woord des levens heeft aangenomen, weet ook, dat het nog niet zoo zeker is, dat men ons eenmaal begraven zal. Wanneer wij leven tot den dag van de toekomst des Heeren, dan zullen wij geen graf noodig hebben; wij zullen veranderd worden van sterfelijk tot onsterfelijk.

Doch overigens is het waar: men zal ons eenmaal begraven. Of zou men ons misschien verbranden? Begraven en verbranden, dat zijn de twee manieren geweest, waarop te allen tijde de menschen zich hebben ontdaan van de dooden, die niet meer tusschen de levenden konden zijn. Er zijn nog andere manieren; er zijn ook volken geweest, die hun dooden ten prooi legden voor de gieren; er zijn er ook geweest, die ze in booten neerlegden en aan de golven overgaven. Doch dat zijn uitzonderingen; regel is altijd en overal geweest het begraven of het verbranden, en aan de manier, waarop een volk zijn dooden behandelt, is te bemerken, wat het gelooft van dood en van leven.

De Egyptenaren van den ouden dag beschouwden den dood slechts als iets tijdelijks. Ze geloofden niet alleen aan het voortbestaan der ziel, maar ze konden zich die ziel niet gelukkig denken zonder het lichaam; ze verwachtten, dat het lichaam weer leven zou, en daarom balsemden ze het tegen bederf, en bewaarden de mummiën zóó zorgvuldig, dat wij, nuchtere onderzoekers, ze thans nog weervinden in onze museums. De pyramiden, de necropolis (Gr. = doodenstad) van Memphis en van Thebe, trekken nog de aandacht, en prediken duidelijk, hoe de Egyptenaren niet de opstanding der dooden verwachtten in verheerlijkte lichamen, maar het weer levend worden der dooden in hun eigen lichaam. Vandaar die groote zorg voor het lijk. Dat van vader Jakob werd gebalsemd zeventig dagen lang.

Bij de oude Grieken vinden we een andere beschouwing. Bij hen was het leven in de vroolijkheid van den zonneschijn het eenige leven; een zaligheid aan de overzijde van het graf konden ze zich niet voorstellen; dood te zijn was altijd verschrikkelijk. 't Was slechts een schaduwleven, dat de schimmen leefden in de onderwereld, een leven zonder groote blijdschap. Maar erger toch was hij er aan toe, die niet begraven werd; zijn schim moest honderd jaren wachten aan den oever van de Styx, eer ze overvaren mocht naar de gewesten der rust. Daarom werd gezorgd voor een begrafenis; daarom ook haastte de Griek zich, als hij een onbegraven lijk vond, er drie handen vol aarde op te werpen. Verschrikkelijk vond de Griek dan ook het lot van den schipbreukeling, die niet begraven werd.

De Grieken hadden te doen met hun dooden, die niet meer op de zonnige aarde konden zijn, en begroeven hen daarom met veel eerbied. Rouwdragend, in zwarte kleeding, gingen verwanten en vrienden mede; treurmuziek weerklonk; de penthetria (klaagvrouw) slaakte haar jammerklachten, en op de begraafplaats werd een lofrede gehouden op den doode. Met frissche bladeren en bloemen werd het lijk versierd, nadat men den doode eerst een obolos (een geldstuk) in de hand had gegeven voor Charon, den veerman van de Styx, die de ziel moest overbrengen naar de onderwereld, en een honigkoek voor Cerberus, den helhond. Ook werd vooraf een offer gebracht aan Persephone, en de plechtigheid werd besloten met een maaltijd en met aalmoezen aan de armen. Zulk een eervolle begrafenis werd intusschen niet toegestaan aan landverraders, tempelroovers en zelfmoordenaars. De dooden werden buiten de stad begraven; alleen voor verdienstelijke mannen werden graven ingericht binnen de stad.

Bij de Romeinen geschiedde de begrafenis al ongeveer als bij de Grieken. Ook zij behandelden de dooden met grooten eerbied en deelneming. Sit tibi terra levis — „drukke u de aarde licht" — zoo riepen ze den verstorvene na. De meeste Romeinen hadden buiten de stad hun familiegraven, waarvan sommige nog bewaard zijn; voor de armsten, de slaven en de misdadigers, waren publieke begraafplaatsen ingericht, gewoonlijk in de steengroeven, die zich onder de stad uitstrekten, de catacomben. Graven golden de Romeinen voor onschendbaar; daar woonden de *manen*, de schimmen der overledenen, en waar zij waren, mocht niemand leed worden gedaan. Daarom waren de begraafplaatsen de toevluchtsoorden der vervolgden, en de eerste Christenen hielden dan ook dikwijls hun vergaderingen in de catacomben.

Geheel anders dan Grieken en Romeinen stonden de volken van het Oosten tegenover den dood. Bij de volken van Zuid-Europa was het aardsche leven het eenig begeerlijke, en van het leven na den dood hadden ze geen blijde verwachtingen; bij de Indiërs en de Perzen werd het lichaam beschouwd als een kerker, waarin de geest gevangen was; een last, dien men dragen moest. Daarom werd een lijk maar zoo spoedig mogelijk weggedaan, als iets onreins, dat in letterlijken zin en ook in geestelijken zin besmette. Bij de Israëlieten vinden we dat ook; zelfs wie een doode aangeraakt had, was onrein volgens de wet. Dat ook de Joden hun famieliegraven hadden, is bekend; bij hen was, denkelijk onder den invloed van Egypte, meer eerbied voor den doode, dan bij de Oostersche volken. Ook bij hen vinden we het klagen over den doode door gehuurde klaagvrouwen, die „verstand van kermen" hadden; bij hen werden de lijken gewasschen en omwikkeld met doeken; het hoofd afzonderlijk met een doek, die het geheel bedekte, omdat men vreesde het aangezicht te zien.

De Christenen hebben de begrafenisplechtigheden natuurlijk meest ontleend aan de Romeinen en Grieken, de volken, waar het Christendom het eerst tot ontwikkeling kwam. Inplaats van de treurmuziek kwamen de lofzangen op de onsterfelijkheid, terwijl gemeenlijk de stoet vooraf werd gegaan door een kruis. Ook de maaltijden bleven bestaan, en zelfs is het nog op vele plaatsen gewoonte, driemaal aarde te strooien over de kist, die in den kuil is neergelaten.

Ook de eeregraven werden niet vergeten, en de eer werd toegewezen aan de bisschoppen, die sedert de vijfde eeuw in de kerken werden begraven. Straks eischten ook vorsten die eer voor zich op, en later werd de kerk de begraafplaats voor de aanzienlijken. De overigen, die geen plaats in de kerk werden waardig gekeurd, kwamen toch in de nabijheid; de kerkhoven werden begraafplaatsen. En evenals bij de Grieken en Romeinen werden ook bij de Christenen sommige personen uitgesloten van een eerlijke begrafenis; het waren de ongedoopten, de ketters, de zelfmoordenaars, degenen, die gevallen waren in een duel, en allen, die in den kerkelijken ban waren. Bekend is het geval van den Duitschen keizer Hendrik IV, die door den paus uit de gemeenschap der kerk uitgesloten was, en die bij zijn dood in 1105 geen eerlijke begrafenis mocht

https://achterderug.nl

hebben. Vijf jaren lang bleef zijn lijk onbegraven staan op een eilandje in de Maas; toen eerst werd de ban opgeheven en kon de begrafenis plaats hebben.

De Hervorming heeft ook de begrafenisplechtigheden vereenvoudigd; de kaarsen bij het lijk, de kruisbeelden in den lijkstoet, het gezang der priesters bij den optocht verdwenen. Het klokgelui bleef, althans in de dorpen, evenals de gewoonte om het lijk met groote staatsie grafwaarts te dragen. Te platten lande geschiedt dat meestal te voet; waar ook vrouwen meegaan, dragen deze veelal over het hoofd een grooten zwarten doek, die ver over de zwarte kleeding neerhangt, en dien ik in mijn jeugd regensprei hoorde noemen.

Plechtig en indrukwekkend wenscht men den stoet. Daartoe het doordringende klokgelui, daartoe ook op vele plaatsen den rondgang, een of meermalen, rondom het kerkhof, eer men het graf nadert. Dat men in sommige boerenstreken altijd met een doode over den stal gaat, schijnt een overblijfsel te wezen uit zeer oude tijden, toen ook het vee tot de huisgenooten gerekend werd.

In vroeger tijden, en in sommige streken ook thans nog, is het begraven de taak van de buren, die den arbeid kosteloos verrichten. De naaste buurman zorgt voor de regeling; een paar buren graven het graf; een paar hebben de klok te luiden; de anderen dragen de lijkkist in den wagen en naar het graf, terwijl de naaste boer zorgt voor wagen en paard. Wie zelf niet kan, stelt een plaatsvervanger. Ook dat is een herinnering aan oude tijden. Stéfanus werd door de broeders ten grave gedragen.

Het begraven in de kerken behoort thans bijna geheel tot het verleden. In de achttiende eeuw begon men er tegen op te komen met het oog op de gezondheid, en in den loop der negentiende eeuw is het gebruik verdwenen. In Duitschland begraaft men in de kerk nog vorstelijke personen en bisschoppen, en verder wie er een erfelijk graf heeft; in ons land wordt alleen nog een uitzondering gemaakt voor de leden van het koninklijk huis. Men is in het belang der gezondheid nog verder gegaan, en heeft de begraafplaatsen aangelegd buiten de steden en ook buiten vele dorpen.

En met het oog op de gezondheid zijn er velen, die thans aandringen op lijkverbranding. Wanneer we de geschiedenis raadplegen, dan zien we, dat de menschheid steeds geweifeld heeft tusschen begraven en verbranden. Wat uit de oudste tijden, uit het steentijdperk, tot ons gekomen is, wijst op begraven; later werd verbranden onder onze Germaansche voorouders algemeen gebruikelijk. Zelfs Karel de Groote heeft het verbranden nog moeten verbieden. Ook de Grieksche en Romeinsche wereld neigde steeds meer tot verbranding, zoodat in den laatsten tijd van het Heidensche Rome alleen nog kleine kinderen begraven werden.

Bij de eerste Christenen bestond de Joodsche begrafenis. Merkwaardig is, dat reeds vóór dat Israël in Egypte was, Abraham zulk een groote waarde hechtte aan het begraven zijner geliefde in een eigen graf. Hij was een vreemdeling in Kanaän, en bezat er geen grond als zijn eigendom, maar een graf kocht hij van de zonen Heths. De gedachte aan de opstanding heeft gemaakt, dat de Joden zooveel gewicht hechtten, en ook nu nog hechten, aan het begraven hunner dooden, en dit denkbeeld bracht er ook de Christenen toe, zich met alle macht tègen het verbranden te verklaren, waarom juist de Heidenen hen kwelden door de martelaars te verbranden, om zoodoende naar zij meenden de opstanding onmogelijk te maken.

En mocht nu ook al een Christen zeggen: „Geen natuurlijk lichaam wordt opgewekt, maar een geestelijk, en ook uit het stof der verbrande lichamen zal het geestelijk lichaam kunnen worden opgewekt," zoo heeft hij toch te veel eerbied voor het lichaam, 't welk God gaf, dan dat niet de gedachte aan lijkverbranding reeds genoeg zou zijn, hem met weerzin te vervullen. Opmerkenswaard is zeker, dat tot dusver nog slechts weinigen, en dan wel alleen atheïsten, voor lijkverbranding ijveren, en wel met de uitgesproken gedachte van ongeloof aan de opstanding. A. L.

Begrafenis in de duinen.

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.